

پیشنهادهای:

یادداشتها

1. Bruer, JT, William Goffman, Kennet S.Werve "Selective health libraries and library networks for developing countries" *American journal of tropical medicine and hygiene* 30 (5, 1991): 1133 - 1140
2. Mark, Kennet, "Scientific journal prices" *College and research libraries* 52 (March 1991): 130 - 136
3. Samarajiva Rohan, "Appropriate technology for secondary information delivery to small third world countries: print microform online CD-Rom" *Asis, 88 proceeding of the 51 ST*: 17 - 22
4. دیانی، محمدحسین. "بهره‌گیری از تکنولوژی جدید و گزینش مجلات هسته و دو روش مقابله با افزایش حق‌اشتراک مجلات علمی" *مجله پژوهشی دانشگاه اصفهان*، ج ۳، ش ۱ و ۲ (تابستان سال ۱۳۶۹): ۱۰۷.
5. تقی‌پور احمد جکناجی، محمد. "تاریخچه کتابخانه ملی ایران، تهران: انتشارات کتابخانه ملی ایران، ۱۳۵۷، ص: ۱۳۸

- ۱- به مدیران گروه‌های آموزشی کتابداری پیشنهاد می‌شود، دانشجویان را در دوره‌های کارورزی تهیه و سفارش به کتابخانه‌هایی بفرستند که این مورد در کتابخانه‌ها عملاً وجود داشته باشد.
- ۲- به کارشناسان بخش سفارشات کتابخانه‌ها توصیه می‌شود از انتقال تجربیات خود به کارورزان این رشته دریغ نورزند.
- ۳- به برنامه‌ریزان درسی این رشته پیشنهاد می‌شود که واحد درسی مستقلی را برای این درس در نظر بگیرند.

تألیف: فردین کولانیان

کارشناس ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی مرکز اطلاع‌رسانی جهاد سازندگی

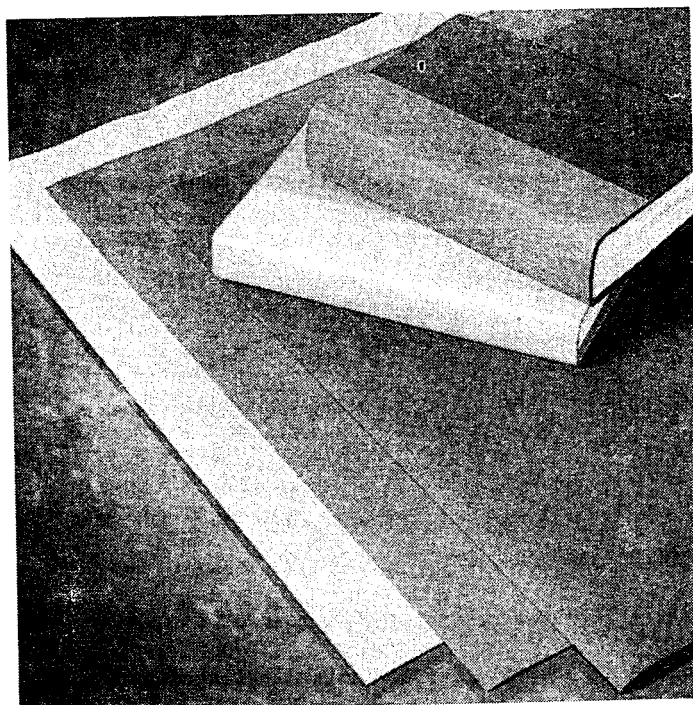
بررسی وضعیت نشر کتابشناسیهای موضوعی کتب منتشر شده در سالهای ۱۳۶۵ - ۱۳۷۰

مقدمه

کتاب‌سنجی مبحثی شیرین و کارآمد در حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی می‌باشد و کاربرد این روش و نتایج حاصله از آن ملاک و معیار مناسبی جهت ارزیابی و شناخت تنگناها و تصحیح خطاها از جانب دست‌اندرکاران امور کتاب و کتابداری می‌باشد.

ریسک می‌گوید: اصولاً کتاب‌سنجی عبارت از گردآوری و تفسیر آماری کتب و مجلات، بررسی تحرک تاریخی در امر تدوین کتب و دیگر نشریات و پژوهش در سطح ملی و جهانی در زمینه کتابها و مجلات و موادی از این قبیل می‌باشد.^۱

نخستین بررسی کتاب‌سنجی را در سال ۱۹۱۷ کویل‌وایل با تحلیل آماری تشریح تطبیقی آثاری که بین سالهای ۱۵۵۰ و ۱۸۶۰ چاپ و منتشر شده بود به عمل آورد. به دنبال این کار در سال ۱۹۲۳ هولم که سابقه کتابداری در دفتر ثبت اختراعات

موضوعی منتشره در محدوده زمانی ۱۳۶۵ - ۱۳۷۰ می باشد و فوائد پژوهش را به ترتیب ذیل می توان برشمرد:

۱. آگاهی دست اندرکاران، پژوهشگران و کتابداران از وضعیت نشر کتابشناسیهای موضوعی منتشره.
۲. آگاهی از پراکنش موضوعی کتابشناسیهای موضوعی.
۳. آگاهی از میزان حضور ناشرین و مؤلفین در تولید کتابشناسی موضوعی.
۴. آگاهی از وضعیت تیراژ کتابشناسیهای موضوعی منتشره.
۵. آگاهی از شهرهای فعال در حوزه تولید کتابشناسی موضوعی.

متغیرهای اساسی پژوهش

- متغیر مستقل این پژوهش کتابشناسیهای موضوعی منتشره در سالهای ۶۵ - ۱۳۷۰ می باشد و متغیرهای وابسته عبارتند از:
- الف) پراکندگی دامنه موضوعی کتابشناسیهای موضوعی منتشره.
 - ب) پراکندگی جغرافیائی تولیدکنندگان کتابشناسیهای موضوعی منتشره.
 - ج) میزان حضور مؤلفین و ناشرین در تولید کتابشناسی موضوعی.
 - د) میزان تیراژ و تعداد صفحات کتابشناسیهای موضوعی منتشره.

روش پژوهش

با توجه به اینکه هدف این پژوهش بررسی وضعیت موجود می باشد روش پژوهش از نوع پیمایش است در توجیه روایی آن می توان گفت که به دلیل وجود جامعه آماری، روش پیمایشی ضروری می باشد.

جامعه مورد مطالعه

سه پایگاه عمده گردآوری اطلاعات کتابشناختی در این پژوهش، به ترتیب عبارتند از:

۱. کتابنامه فهرست کتب منتشره ۷۰ - ۱۳۶۵^۳

انگلستان را داشت تحلیلی آماری از تازیح علوم انجام داد. تحلیل او بر مبنای مجلاتی بوده که در هفده رشته از علوم به مرکز فهرست نویسی بین المللی کتابهای علمی رسیده بود. سومین تحلیل آماری مهم را گروس و گروس به سال ۱۹۲۷ انتشار داده است.^۲ در ایران نیز مانند سایر نقاط جهان از این روش استفاده می شود.

بهترین نمونه کتاب سنجی در ایران، جداول ارائه شده در کتابنامه فهرست کتب منتشره از جانب وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی می باشد. این پژوهش از نظر روش شناسی و شیوه کار با بررسی های فوق الذکر در یک راستا می باشد ولی از نظر موضوع جنبه خاصی را مدنظر دارد.

تعریف مسأله

نظر به اهمیت کتابشناسی موضوعی در معرفی پژوهشهای انجام شده در حوزه های مختلف موضوعی انجام این پژوهش الزامی می نمود.

پژوهش حاضر بیشتر ناشی از این کنجکاویست که آیا مسئولین، محققین، پژوهشگران، کتابداران توجه لازم را به تولید مواد مرجع از نوع کتابشناسی موضوعی مبذول داشته اند یا خیر.

آگاهی از تعداد عناوین کتابشناسیهای موضوعی منتشره، شناخت پراکندگی موضوعی آنها، شناخت مؤلفین و ناشرین تولیدکننده کتابشناسی موضوعی، تیراژ، شهرها و وضعیت قیمت آنها را در شناخت وضعیت نشر و تولید کتابشناسیهای موضوعی باری می کند.

پرسشهای اساسی

۱. چه میزان کتابشناسی موضوعی تولید شده است؟
۲. بیشتر در چه موضوعی کتابشناسی موضوعی منتشر شده است؟
۳. چه ناشرین و مؤلفینی به تدوین و نشر کتابشناسی موضوعی گرایش دارند؟
۴. تیراژ و صفحات کتابشناسیهای موضوعی چگونه است؟

هدف و فایده پژوهش

هدف از پژوهش بررسی وضعیت نشر کتابشناسیهای

۲. بخش تازه‌های کتاب مجله نشر دانش ۷۰ -

۴۱۳۶۵

۳. کتابشناسی کتابشناسی‌های موضوعی^۵

به علت همپوشانی و کامل بودن اطلاعات کتابنامه کتب منتشره نیازی به استفاده از کتابشناسی ملی در این پژوهش نبوده است. محدوده زمانی تحت پوشش این پژوهش از فروردین ۶۵ تا اسفند ۱۳۷۰ می‌باشد.

مقصود از کتابشناسی موضوعی، آثاریست که به معرفی کتب منتشره در حوزه‌های موضوعی خاص می‌پردازد، بنابراین کتابشناسی‌های عمومی در این پژوهش مدنظر نمی‌باشند. همچنین کتابشناسی‌هایی که به معرفی آثار غیرکتابی می‌پردازند و کتابشناسی‌هایی که در خارج از محدوده زمانی پژوهش منتشر شده‌اند در این پژوهش بررسی نشده‌اند.

شیوه گردآوری و تجزیه و تحلیل داده‌ها

برای گردآوری داده‌ها با استفاده از کاربرگه یادداشتهایی از اطلاعات کتابشناختی منابع تهیه‌شده و در مرحله بعد اطلاعات گردآوری‌شده در جداول گوناگون مورد مقایسه قرار گرفت. این جداول و مقایسه‌ها در راستای پرسش‌های اساسی پژوهش شکل گرفته است. در محاسبات سعی گردیده دقت لازم جهت جلوگیری از خطا و اشتباه اعمال شود.

بررسی فعالیت مؤلفین

بر مبنای نتایج حاصله از جدول ۱، از کل ۷۳ پدیدآورنده، ۶۳ پدیدآورنده (۸۵/۶۵٪) در محدوده زمانی مربوطه تنها یکبار اقدام به تهیه و تدوین کتابشناسی موضوعی نموده‌اند و تعداد ۹ پدیدآورنده (۴/۳۴٪) بیش از یکبار، که نشانه تشتت و عدم هدفمندی در کار می‌باشد. از کل پدیدآورندگان ۹ پدیدآورنده (۳۲/۱۲٪) سازمانی می‌باشند که (۲۲/۲۲٪) از آنها بیش از یکبار اقدام به تهیه و تدوین کتابشناسی موضوعی نموده‌اند، حال آنکه تعداد ۶۴ پدیدآورنده از کل مؤلفین، افرادی می‌باشند، (۶۷/۸۷٪) که (۰۶/۱۴٪) از آنها بیش از یکبار اقدام به تهیه و تدوین کتابشناسی موضوعی نموده‌اند. نتیجه مبین (۶۲/۷٪) اختلاف نرخ رشد تدوین و تولید بیش از یکبار کتابشناسی موضوعی به نفع پدیدآورندگان سازمانی می‌باشد.

جدول ۱. پدیدآورندگان کتابشناسی‌های موضوعی در سالهای

۶۵ - ۷۰

ردیف	اسامی مؤلفین	تعداد	درصد
۱	حجت‌ا... حسن لاریجانی	۵	۵/۳۷
۲	فریده عصاره	۴	۴/۳
۳	کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان	۴	۴/۳
۴	احمد تابش	۳	۳/۲۲
۵	شهرزاد خاشع	۳	۳/۲۲
۶	وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی	۳	۳/۲۲
۷	رحمت‌ا... فتاحی	۲	۲/۱۵
۸	ماهیار نوایی	۲	۲/۱۵
۹	منیژه واکف مالارانی	۲	۲/۱۵
۱۰	محمدصادق همایون‌پور	۲	۲/۱۵
۱۱	نوشین عمرانی	۱	۱/۰۷
۱۲	مهرخ ملکیان	۱	۱/۰۷
۱۳	مهرداد نیکنام	۱	۱/۰۷
جمع		۹۳	۱۰۰

* به منظور رعایت اختصار، تنها به ذکر نام ۳ تن از نویسندگان تک‌اثر اکتفا شده است.*

با عنایت به داده‌های جدول ۱ و دقت نظر در پدیدآورندگان حائز رتبه اول تا سوم، قطع نظر از دارنده رتبه سوم جدول که خود پدیدآورنده سازمانی است، دو پدیدآورنده دیگر که در زمره پدیدآورندگان انفرادی می‌باشند فعالیتشان تحت حمایت و خطه‌می دو نهاد دولتی یعنی سازمان برنامه و بودجه و مرکز اطلاعات و مدارک علمی انجام گرفته است.

ناشرین

بر مبنای نتایج حاصله از جدول ۲، ۳۹ ناشر دست‌اندرکار تولید کتابشناسی موضوعی در محدوده زمانی پژوهش بوده‌اند که از این تعداد ۳۲ ناشر (۸۲/۰۵٪) از ناشرین دولتی بوده‌اند و تعداد ۷ ناشر (۱۷/۹۴٪) از ناشران غیردولتی و خصوصی بوده‌اند.

۳۲ ناشر دولتی جمعاً ۸۶ عنوان (۴۷/۹۲٪) از کل عناوین را منتشر نموده‌اند و ۷ ناشر غیردولتی و خصوصی جمعاً ۷ عنوان (۵۲/۷٪) از کل کتابشناسی‌های موضوعی را منتشر نموده‌اند. از بین ۳۲ ناشر دولتی ۱۴ ناشر اقدام به انتشار بیش

از ۱ عنوان کتابشناسی موضوعی نموده‌اند و ۱۸ ناشر دیگر هر یک تنها به ۱ عنوان اکتفا کرده‌اند. این رقم معیار خوبی برای تشخیص ممتد بودن و هدفمندی فعالیت ناشرین دولتی در این حوزه می‌باشد.

جدول ۲. مقایسه ناشرین تولیدکننده کتابشناسیهای موضوعی در سالهای ۶۵ - ۷۰.

جدول (۲)

ردیف	اسامی ناشرین	تعداد عناوین	درصد
۱	سازمان برنامه و بودجه	۱۲	۱۲/۹
۲	مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران	۱۱	۱۱/۸۲
۳	وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی	۹	۹/۶۷
۴	دفتر پژوهشهای فرهنگی	۷	۷/۵۲
۵	آستان قدس رضوی	۶	۶/۴۵
۶	کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان	۴	۴/۳
۷	دانشگاه شهید چمران اهواز	۳	۳/۲۲
۸	مؤسسه مطالعات و تحقیقات فرهنگی	۳	۳/۲۲
۹	وزارت آموزش و پرورش	۳	۳/۲۲
۱۰	دانشگاه تهران	۲	۲/۱۵
۱۱	سازمان تبلیغات اسلامی	۲	۲/۱۵
۱۲	مرکز تحقیقات ساختمان و مسکن	۲	۲/۱۵
۱۳	مرکز نشر دانشگاهی	۲	۲/۱۵
۱۴	وزارت فرهنگ و آموزش عالی	۲	۲/۱۵
۱۵	انتشارات امیرکبیر	۱	۱/۰۷
۱۶	انتشارات علمی و فرهنگی	۱	۱/۰۷
۱۷	کتابخانه ملی ایران	۱	۱/۰۷
جمع		۹۳	۱۰۰

* به منظور رعایت اختصار تنها نام ۳ ناشر تک‌اثری قید شده

است.*

در کل متجاوز از ۸۰ درصد از کل فعالیت تولید کتابشناسی موضوعی را ناشرین دولتی به خود اختصاص داده‌اند و ناشرین خصوصی و غیردولتی کمترین حجم فعالیت (۱۸٪) را به خود اختصاص داده‌اند. ناشرین دولتی در تهیه و تدوین کتابشناسی با برنامه و هدفمند عمل کرده‌اند و ناشرین غیردولتی و خصوصی بدون برنامه، نامتد و هرازگامی دست به این کار زده‌اند.

البته این امر تا حدودی طبیعی می‌نماید، زیرا تولید کتابشناسی بر خلاف تک‌نگاشتها و سایر صور مکتوب منابع اطلاعاتی غیرمرجع، به پشتوانه مالی، فنی و سازمانی نیاز دارد که در ایران این ویژگیها را تنها سازمانها و نهادهای دولتی دارا می‌باشند.

توزیع موضوعی

بر مبنای نتایج حاصله از جدول شماره ۳، اختلاف پراکندگی تعداد عناوین کتابشناسیهای موضوعی منتشره در هر رده موضوعی در محدوده زمانی پژوهش اندک می باشد. به طور متوسط ۵ عنوان کتابشناسی در هر رده موضوعی منتشر شده که از بین کل موضوعات ۷ موضوع رقمی بالاتر از ۵ عنوان به خود اختصاص داده اند و ۲ موضوع رقمی برابر ۵ عنوان و ۷ موضوع دیگر رقمی پائین تر از ۵ عنوان را حائز شده اند.

جدول ۳. توزیع موضوعی عناوین منتشره در سالهای ۶۵ - ۷۰

ردیف	موضوعات	تعداد عناوین	درصد
۱	علوم اجتماعی	۱۸	۱۹/۳۵
۲	هنر	۱۲	۱۲/۹
۳	ایران	۱۱	۱۱/۸۲
۴	علوم خالص	۹	۹/۶۷
۵	دین	۸	۸/۶
۶	علوم عملی	۷	۷/۵۲
۷	ادبیات	۶	۶/۴۵
۸	تاریخ	۵	۵/۳۷
۹	کودکان و نوجوانان	۵	۵/۳۷
۱۰	علوم کتابداری و اطلاع رسانی	۴	۴/۳
۱۱	جغرافیا	۲	۲/۱۵
۱۲	زبان	۲	۲/۱۵
۱۳	آفریقا	۱	۱/۰۷
۱۴	روانشناسی	۱	۱/۰۷
۱۵	فلسطین	۱	۱/۰۷
۱۶	فلسفه	۱	۱/۰۷
جمع		۹۳	۱۰۰

* تقسیم موضوعات بر حسب رده بندی دیوئی شکل گرفته است.

بیشترین تعداد عناوین مربوط به رده های علوم اجتماعی با ۱۸ عنوان و هنر با ۱۲ عنوان می باشد و کمترین رقم مربوط به آفریقا، فلسطین، فلسفه و روانشناسی هر کدام با ۱ عنوان می باشد.

اگر تدوین و انتشار زیاد کتابشناسی در یک حوزه موضوعی را ناشی از کثرت انتشار کتاب و منابع اطلاعاتی در آن حوزه بدانیم، نتیجه می گیریم که در چند ساله اخیر در زمینه علوم اجتماعی، پژوهش و تولید منابع اطلاعاتی از حجم بالایی برخوردار بوده است. اما لازم به تذکر است که با عنایت به مسئله گستردگی دایره شمول این رده موضوعی در نظام رده بندی دیوئی، نمی توان این نتیجه را قطعی شمرد و رقم بدست آمده را ملاک قرار داد. در این ارتباط قابل ذکر است که رده هنر در نظام رده بندی دیوئی از گستردگی کمتری نسبت به رده علوم اجتماعی برخوردار است.

تعداد کتابشناسیهای منتشره در این حوزه ۱۲ عنوان می باشد که رقم نسبتاً بالایی است و نشان دهنده حجم بالای فعالیت هنرمندان و پژوهندگان این حوزه در امر پژوهش و تولید آثار می باشد، با نگاهی به جدول شماره ۳ مشاهده می نمایم که در رده دین در طول ۶ سال تنها ۸ عنوان کتابشناسی موضوعی منتشر شده است که با توجه به تیراژ بالا و تعداد عناوین کتب منتشره در زمینه مذهب - که ناشی از وضعیت فرهنگی جامعه ایران علی الخصوص بعد از انقلاب می باشد - تولید کتابشناسی در این حوزه کم رونق است و نیازمند به فعالیت بیشتر می باشد.

در زمینه کودکان و نوجوانان بیشترین تعداد کتابشناسیها توسط کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان، با عنوان فهرست کتابهای مناسب برای کودکان، منتشر شده است. این منبع تنها به معرفی منابع مطالعاتی کودکان و نوجوانان می پردازد. بنابراین آن دسته از کتابشناسیها که حاوی اطلاعات کتابشناختی - پژوهشهای انجام شده در زمینه کودکان و نوجوانان می باشد، تولید نشده است. این نتیجه می تواند ملاک و معیاری بر عدم فعالیت دست اندرکاران این حوزه باشد و همچنین نشان دهنده رکود پژوهش در این وادی سرنوشت ساز.

در حوزه علوم کتابداری و اطلاع رسانی، به علت پائین بودن تعداد عناوین و تیراژ آثار منتشره و اندک بودن تعداد مخاطبین، رقم ۴ عنوان کتابشناسی در مدت ۶ سال رقم خوبی است.

تیراژ

بر مبنای نتایج حاصله از جدول شماره ۴ کل کتابشناسیهای موضوعی منتشره ۱۹۶۲۵۰ جلد می‌باشد. بیشترین تیراژ مربوط به رده موضوعی کودکان و نوجوانان با رقم ۳۱۹۰۰ جلد می‌باشد و کمترین تیراژ مربوط به رده موضوعی فلسطین با رقم ۳۰۰ جلد می‌باشد.

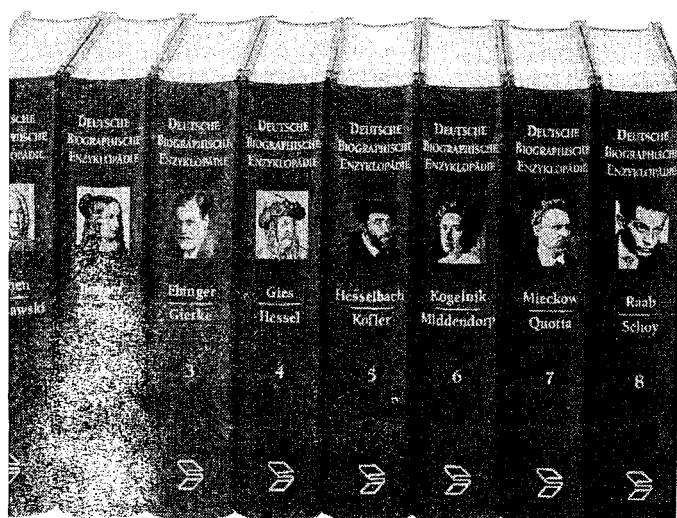
میانگین تیراژ برای هر رده موضوعی ۱۲۲۶۵ جلد می‌باشد که در این بین ۸ رده موضوعی تیراژی بالاتر از ۱۲۲۶۵ جلد به خود اختصاص داده‌اند و ۸ رده موضوعی دیگر تیراژی پائین‌تر از این رقم را شامل می‌شوند.

جدول ۴. تیراژ کتابشناسیهای منتشره در هر موضوع در سالهای ۶۵ - ۷۰

ردیف	موضوعات	تیراژ	درصد
۱	کودکان و نوجوانان	۳۱۹۰۰	۱۶/۲۵
۲	علوم اجتماعی	۳۱۵۰۰	۱۶/۰۵
۳	هنر	۲۲۰۰۰	۱۱/۲۱
۴	دین	۱۸۸۰۰	۹/۵۷
۵	ایران	۱۸۵۵۰	۹/۴۵
۶	تاریخ	۱۵۳۰۰	۷/۷۹
۷	ادبیات	۱۳۹۵۰	۷/۱
۸	علوم خالص	۱۲۸۵۰	۶/۵۴
۹	علوم عملی	۱۱۷۵۰	۵/۹۸
۱۰	علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی	۶۲۰۰	۳/۱۵
۱۱	زبان	۴۰۰۰	۲/۰۳
۱۲	جغرافیا	۲۳۰۰	۱/۶۸
۱۳	روانشناسی	۳۰۰۰	۱/۵۲
۱۴	آفریقا	۱۹۵۰	۰/۹۹
۱۵	فلسفه	۹۰۰	۰/۴۵
۱۶	فلسطین	۳۰۰	۰/۱۵
جمع		۱۹۶۲۵۰	۱۰۰

عناوین با تعداد تیراژها می‌باشد. برای روشن شدن بیشتر مطلب، قابل ذکر است که رده موضوعی دین از نظر عنوان رتبه پنجم را با ۸ عنوان به خود اختصاص داده است ولی از نظر تیراژ رتبه سوم را با تیراژی برابر ۱۸۸۰۰ جلد حائز می‌باشد. در این ارتباط قابل ذکر است که رده موضوعی علوم کتابداری با تعداد ۴ عنوان دارای تیراژ ۶۲۰۰ جلد می‌باشد و رده موضوعی تاریخ با تعداد ۵ عنوان دارای تیراژ ۱۵۳۰۰ جلد و رده موضوعی کودکان و نوجوانان با داشتن همین تعداد عنوان دارای تیراژ ۳۱۹۰۰ جلد می‌باشد.

حاصل مقایسه‌های فوق‌الذکر آن است که مخاطبین حوزه موضوعی کودکان و نوجوانان در اکثریت می‌باشند و به حق با توجه به جوان بودن جمعیت ایران، کتابشناسیهای منتشره این حوزه دارای این تیراژ می‌باشد. رده تاریخ از زمره موضوعات همه‌پسند می‌باشد و انتشارات این حوزه موضوعی علی‌الخصوص بعد از انقلاب در زمینه خاطرات و رمانهای تاریخی گسترش و رونق زیادی پیدا کرده است و با توجه به این امر کتابشناسیهای این حوزه نیز مخاطبین بیشتری دارد و تیراژ بالایی را نیز به خود اختصاص داده است. اما حوزه علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی با عنایت به تعداد عناوین کتب و تیراژ کمترین مخاطبین را دارا می‌باشد که همانا دانشجویان، اساتید، کارمندان کتابخانه‌ها و احیاناً درصد خیلی از علاقمندان متفرقه، این جمع کوچک را تشکیل می‌دهند.

در مقایسه بین جدولهای ۳ و ۴ نکته قابل توجه این است که رده موضوعی کودکان و نوجوانان از نظر تعداد عناوین منتشره رتبه هشتم را با تعداد ۵ عنوان داراست و همین رده موضوعی از نظر تیراژ با تیراژ ۳۱۹۰۰ جلد حائز رتبه اول می‌باشد. این امر نشانگر عدم ارتباط دائم و مستقیم بین تعداد

صفحات

بر مبنای نتایج حاصله از جدول شماره ۵، در محدوده زمانی پژوهش تعداد ۲۲۵۱۶ صفحه کتابشناسی موضوعی منتشر شده است. که میانگین تعداد صفحات برای هر عنوان ۲۴۲ صفحه و برای هر رده موضوعی ۱۴۰۷ صفحه می باشد.

جدول ۵. صفحات کتابشناسیهای منتشره در هر رده موضوع در قیاس با تعداد عناوین در سالهای ۶۵ - ۷۰

جدول (۵)

ردیف	موضوعات	تعداد صفحات	تعداد عناوین	درصد
۱	ایران	۵۷۵۵	۱۱	۲۴/۷۶
۲	هنر	۳۵۵۶	۱۲	۱۵/۷۹
۳	علوم اجتماعی	۲۴۷۰	۱۸	۱۱/۴۷
۴	دین	۲۱۳۷	۸	۹/۹۳
۵	علوم عملی	۱۷۱۰	۷	۷/۵۹
۶	علوم خالص	۱۳۲۰	۹	۵/۸۶
۷	تاریخ	۱۲۶۵	۵	۵/۶۱
۸	ادبیات	۱۰۶۹	۶	۴/۷۴
۹	جغرافیا	۹۱۵	۲	۴/۰۶
۱۰	آفریقا	۶۹۴	۱	۳/۰۸
۱۱	کودکان و نوجوانان	۵۸۱	۵	۲/۷
۱۲	روانشناسی	۳۶۸	۱	۱/۶۳
۱۳	علوم کتابداری و اطلاع رسانی	۲۳۴	۴	۱/۰۳
۱۴	فلسفه	۲۰۰	۱	۰/۸۸
۱۵	زبان	۱۶۲	۲	۰/۷۱
۱۶	فلسطین	۸۰	۱	۰/۳۵
جمع		۲۲۵۱۶	۹۳	۱۰۰

نظر تعداد عناوین رده هشتم و از نظر تعداد صفحات رده یازدهم و از نظر تیراژ رده اول را به خود اختصاص داده است که این مسئله به عنوان وجود ارتباط بین تیراژ و صفحات را رد می کند، اما تعداد بیشتر منابع معرفی شده به مفهوم فعالیت پژوهشی و انتشاراتی بیشتر در یک حوزه موضوعی می باشد. در هر رده موضوعی یک نوع نسبت صعودی بین تعداد عناوین و تعداد صفحات وجود دارد.

بیشترین تعداد صفحات مربوط به رده موضوعی ایران با ۵۷۵۵ صفحه در ۱۱ عنوان است و کمترین تعداد صفحات مربوط به رده موضوعی فلسطین با ۸۰ صفحه در ۱ عنوان می باشد. همچنین بیشترین تعداد صفحات نسبت به تعداد عناوین مربوط به موضوع آفریقا با ۶۹۴ صفحه در هر جلد است و کمترین تعداد صفحات مربوط به موضوع علوم کتابداری و اطلاع رسانی با ۵۸۱ صفحه در هر جلد می باشد. نکته قابل توجه این است که موضوع کودکان و نوجوانان از

محل نشر

در محدوده زمانی پژوهش در تهران منتشر شده است.
شهرهای دیگر به ترتیب عبارتند از: مشهد با ۵ عنوان
(۳۷/۵٪)، اهواز با ۳ عنوان (۲۲/۳٪) و آخرین شهر همدان با
۱ عنوان (۰۷/۱٪) می باشد.

بر مبنای نتایج حاصل از جدول ۶ شهر تهران (۷۷/۳۱٪)
از فعالیت های تولید کتابشناسی را به خود اختصاص داده
است. ۷۲ عنوان از ۹۳ عنوان کتابشناسی موضوعی تولید شده

جدول ۶. شهرهای فعال در تولید کتابشناسی موضوعی در

سالهای ۶۵ تا ۷۰

جدول (۶)

ردیف	اسامی شهرها	تعداد عناوین	درصد
۱	تهران	۷۲	۷۷/۴۱
۲	مشهد	۵	۵/۳۷
۳	اهواز	۳	۳/۲۲
۴	اصفهان	۲	۳/۱۵
۵	شیراز	۲	۳/۱۵
۶	همدان	۱	۱/۰۷
جمع		۹۳	۱۰۰

* به منظور رعایت اختصار تنها به ذکر یک شهر تک اثری
اکتفا شده است. *

شهر تهران به علت مرکزیت انواع فعالیت های اقتصادی،
سیاسی، فرهنگی و ورزشی، بالطبع در این حوزه نیز حجم
بالای فعالیت و نشر را به خود اختصاص داده است. بالاترین
درصد اسکانات چاپ و نشر کشور در تهران متمرکز می باشد
و ۱/۵ جمعیت کشور نیز در این شهر زندگی می کنند و بالاترین
درصد باسوادان و پژوهندگان و محققین کشور نیز مرکز نشین
می باشند.

بررسی قیمت‌ها

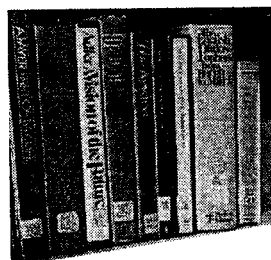
در جداول ۷ و ۸ به مقایسه قیمت کتابشناسی‌های منتشره پرداخته شده است. برای هر سال ۳ عنوان کتابشناسی و از هر یک از ۳ موضوع نمونه فلسفه، علوم و ادبیات ۱ عنوان کتاب منتشره در نظر گرفته شده است.

بر مبنای نتایج حاصله از جداول ۷ و ۸ میانگین قیمت کتابشناسیهای منتشره ۴/۱۴ ریال برای هر برگ می‌باشد. میانگین قیمت منابع منتشره در ۳ موضوع نمونه به قرار فلسفه برگ ۴/۰۴ ریال، علوم برگ ۳/۱۹ ریال و ادبیات برگ ۴/۴۵ ریال می‌باشد.

جدول ۷. قیمت کتابشناسیهای منتشره در سالهای ۶۵ - ۷۰
جدول ۷

ردیف	عناوین کتابشناسی‌ها	تعداد صفحات	قیمت کلی بر ریال	قیمت هر برگ بر ریال	سال نشر
۱	کتابشناسی عمومی تاریخ سیاسی	۱۶۲	۳۰۰	۱/۸۵	۱۳۶۵
۲	کتابشناسی بازسازی مناطق زلزله‌زده	۲۷	۱۰۰	۳/۷	۱۳۶۵
۳	کتابنامه اطلاع‌رسانی	۴۸	۱۵۰	۳/۱۲	۱۳۶۵
۴	کتابنامه توصیفی روانشناسی	۳۶۸	۷۵۰	۲/۰۳	۱۳۶۶
۵	منابع و مأخذ عشایر ایران	۲۹۵	۴۵۰	۱/۵۲	۱۳۶۶
۶	کتابنامه ریاضیات	۴۷۶	۹۰۰	۱/۸۹	۱۳۶۶
۷	کتابشناسی نجوم	۲۴	۱۲۰	۵	۱۳۶۷
۸	کتابشناسی نیما در ایران	۲۴۰	۶۰۰	۲/۵	۱۳۶۷
۹	کتابشناسی حافظ	۲۸۸	۹۵۰	۳/۲۹	۱۳۶۷
۱۰	کتابنامه تونل و تونل‌سازی	۳۰۶	۱۵۰۰	۴/۹۰	۱۳۶۸
۱۱	کتابشناسی موضوعی خلیج فارس	۴۴۲	۱۶۰۰	۳/۶۱	۱۳۶۸
۱۲	کتابشناسی، کتابشناسی‌های موضوعی	۶۶	۲۵۰	۳/۷۸	۱۳۶۸
۱۳	راهنمای مجله‌های ایران	۵۱۹	۲۶۵۰	۵/۱۰	۱۳۶۹
۱۴	کتابشناسی و راهنمای صنایع	۲۶۸	۱۶۵۰	۶/۱۵	۱۳۶۹
۱۵	کتابشناسی ملی ایران: نیمه دوم ۶۳	۴۷۲	۳۰۰۰	۶/۳۵	۱۳۶۹
۱۶	کتابشناسی آموزش زبانهای خارجی	۱۲۱	۴۵۰	۳/۷۱	۱۳۷۰
۱۷	کتابشناسی ملی ایران: نیمه اول ۶۷	۲۴۷	۲۵۰۰	۱۰/۱۲	۱۳۷۰
۱۸	کتابشناسی مجلس	۳۶۳	۳۵۰۰	۹/۶۴	۱۳۷۰

ارزاترین قیمت را کتب حوزه فلسفه به خود اختصاص داده‌اند و گرانترین قیمت مربوط به کتب حوزه ادبیات می‌باشد. لازم به ذکر است که کتب منتشره در موضوع ادبیات اکثراً با چاپهای فاخر منتشر شده‌اند که این امر بالطبع افزایش قیمت را در پی خواهد داشت که بررسی صورت گرفته مبین این نکته می‌باشد.

جدول ۸. قیمت کتب منتشره در سالهای ۶۵ - ۷۰

جدول (۸)

ردیف	عناوین کتب نمونه در موضوعات انتخابی	تعداد صفحات	قیمت کلی بر ریال	قیمت هر برگ بر ریال	سال نشر
۱	هنر فکر کردن	۳۲۷	۵۰۰	۱/۵۲	۱۳۶۵
۲	متافیزیک	۵۲۱	۲۲۰۰	۴/۲۲	۱۳۶۶
۳	تمهیدات	۲۶۱	۱۴۰۰	۵/۳۶	۱۳۶۷
۴	نیروهای شگرف مغز	۳۲۰	۱۲۰۰	۳/۷۵	۱۳۶۸
۵	مطالعات تطبیقی در فلسفه اسلامی	۲۸۷	۱۵۰۰	۵/۲۲	۱۳۶۹
۶	سیاحت غرب یا سرنوشت ارواح	۱۸۶	۹۰۰	۴/۸۳	۱۳۷۰
۷	سازه‌های بتونی مسلح مختلط	۱۴۲	۳۸۰	۲/۶۷	۱۳۶۵
۸	تکنولوژی و جهان امروز	۳۸۲	۶۵۰	۱/۷۰	۱۳۶۶
۹	فرهنگ اصطلاحات و کلیات پزشکی	۳۲۵	۶۵۰	۲	۱۳۶۷
۱۰	فرهنگ فنی انگلیسی - فارسی	۱۵۸	۱۳۰۰	۸/۲۲	۱۳۶۸
۱۱	راهنمایی و مشاوره شغلی ...	۴۱۰	۷۴۰	۱/۸۰	۱۳۶۹
۱۲	آشنایی با تحقیق در عملیات	۳۷۴	۲۰۰۰	۵۸/۳۴	۱۳۷۰
۱۳	برگزیده اشعار یغمای جندقی	۸۲	۱۰۰	۱/۲۱	۱۳۶۵
۱۴	فرهنگواره داستان و نمایش	۳۶۷	۸۰۰	۲/۱۷	۱۳۶۶
۱۵	شناخت شعر: عروض و قافیه	۱۸۷	۶۰۰	۳/۲۰	۱۳۶۷
۱۶	دیوان دقیقی طوسی	۵۳۴	۳۶۰۰	۶/۷۴	۱۳۶۸
۱۷	ضرب‌المثل و اصطلاحات متداول فرانسه	۲۵۳	۹۰۰	۳/۵۵	۱۳۶۹
۱۸	رمان امروز ...	۲۵۹	۱۵۰۰	۵/۷۹	۱۳۷۰

معمولاً بیش از یکبار دست به تدوین و تولید کتابشناسی موضوعی زده‌اند و در اغلب موارد پدیدآورندگان انفرادی که از حمایت سازمانهای دولتی برخوردار نیستند تنها یکبار اقدام به تدوین کتابشناسی موضوعی نموده‌اند.

۳. در زمینه انتشار کتابشناسیهای موضوعی، ناشرین دولتی ۸۰٪ از حجم کار را در محدوده زمانی پژوهش به خود اختصاص داده‌اند.

۴. با در نظر گرفتن گستردگی حوزه‌های موضوعی، در رده هنر بیشترین تعداد کتابشناسی موضوعی منتشر شده است و در رده دین کمترین تعداد، ولی از نظر ارقام قطع نظر از گستردگی حوزه‌های موضوعی رده علوم اجتماعی دارای بیشترین تعداد و کتابشناسیهای موضوعی منتشره می‌باشد.

کتابشناسیهای منتشره از نظر چاپ فاقد ویژگیهای برشمرده شده برای آثار چاپ شده در حوزه ادبیات می‌باشد. در اکثر موارد کتابشناسیها در کاغذ معمولی و با چاپ و صحافی بد منتشر می‌شوند. با این وصف مشاهده می‌شود که از نظر قیمت، در بین نمونه‌های ارزیابی شده حائز رتبه دوم می‌باشد که نشاندهنده گران بودن قیمت کتابشناسیها است.

نتایج

۱. بیشترین فعالیت در زمینه تدوین کتابشناسی موضوعی مربوط به پدیدآورندگانی است که تحت حمایت نهادها و سازمانهای دولتی فعالیت می‌کنند.

۲. پدیدآورندگان انفرادی تحت حمایت سازمانها و نهادها

موضوعات آفریقا، ایران، فلسطین، فلسفه و روانشناسی هرکدام با ۱ کتابشناسی کمترین تعداد را به خود اختصاص داده‌اند.

۵. بیشترین تیراژ مربوط به رده کودکان و نوجوانان می‌باشد و کمترین مربوط به موضوع فلسطین. با عنایت به این نکته که میانگین تیراژ ۱۲۲۶۵ جلد برای هر رده است، تعداد موضوعاتی که دارای تیراژی کمتر و بیشتر از میانگین هستند مساوی است که این امر نشان‌دهنده نوعی تعادل می‌باشد. اما با توجه به حجم انتشارات در حوزه دین و درصدها بالایی مخاطبین این حوزه احساس می‌شود که تیراژ ۱۸۸۰۰ رقم مناسبی برای این رده نمی‌تواند محسوب شود.

۶. ۷۲ درصد از فعالیت‌های تولید کتابشناسی مربوط به تهران و تنها ۲۸ درصد از فعالیت‌ها مربوط به سایر نقاط کشور می‌باشد.

۷. کتابشناسی‌های موضوعی منتشره در محدوده زمانی پژوهش با توجه به مقایسه صورت گرفته گران‌قیمت می‌باشند.

پیشنهادهای

۱. سازمانها می‌توانند با تعریف عناوین مورد نیاز پژوهشی انگیزه لازم جهت حرکت متداول و رو به رشد در این حوزه را ایجاد نمایند.

۲. سازمانها می‌توانند با استفاده از مدیریت صحیح در راستای به کارگیری کارکنان متخصص خویش و یا علاقمندان و متخصصین خارج از حوزه سازمانی گسترده‌گی کیفی و کمی لازم در این زمینه را با پشتوانه‌ای از نیازهای پژوهشی تعریف‌شده فراهم نمایند.

۳. پدیدآورندگان انفرادی علاقه‌مند می‌توانند علاقه خود را در راستای برآوردن نیازهای تعریف‌شده از جانب اجتماع قرار دهند تا فعالیتی بسامان و هدفمند انجام داده باشند و در این راستا نهادهای دولتی می‌توانند با پیش‌بینی تسهیلاتی در امر چاپ و انتشار اینگونه از کتب زمینه لازم برای بهره‌مند شدن آحاد افراد جامعه از نتایج اینگونه از فعالیت‌های فرهنگی را فراهم نمایند.

۴. کتابشناسیهای موضوعی از منابع مرجع می‌باشند و تدوین و نشر آنها از اهمیت زیادی برخوردار است و نیاز به حمایت مالی، فنی و سازمانی دارند. دست‌اندرکاران و

نهادهای دولتی باید توجه لازم به امر تولید و نشر اینگونه آثار را مبذول دارند.

۵. منابع مرجع از نوع کتابشناسیها معمولاً دارای مخاطبین خاص و اندک می‌باشند و به دلیل پائین بودن تعداد مخاطبین اینگونه منابع و تضمین نبودن فروش نسخ آن، فعالیت در زمینه نشر کتابشناسی‌ها برای ناشرین خصوصی از جذابیت چندانی برخوردار نیست. دولت می‌تواند با ایجاد تسهیلات لازم و استفاده از ابزار یارانه زمینه را برای رونق اینگونه فعالیت‌ها توسط ناشرین خصوصی فراهم نماید.

۶. خوب است سازمانها و نهادهای فعال که در رأس حوزه‌های موضوعی خاص هستند، با در نظر گرفتن بودجه و امکانات و برنامه مدون، تدوین و تولید منظم کتابشناسی آن حوزه را به عهده بگیرند.

۷. امکانات پژوهش، چاپ و تولید کتابشناسی موضوعی با توجه به واقعیات هر منطقه جغرافیائی تقسیم شود.

۸. کتابشناسی‌های موضوعی منتشره با ایجاد شبکه‌های فعال حمل و نقل زیرنظر مدیران کاردان به افراد و سازمانهای نیازمند در نقاط مختلف کشور منتقل شود. در این مورد با ایجاد شعب توزیع و فروش در مراکز استانها و شهرستانها می‌توان گامهای خوبی در این راستا برداشت.

۹. خوب است دولت و نهادهای دست‌اندرکار برای تولید منابع مرجع از جمله کتابشناسیهای موضوعی یارانه و تسهیلاتی در نظر بگیرند تا در ارتباط با تهیه اینگونه منابع بواسطه گرانی قیمت مانعی وجود نداشته باشد.

منابع و مأخذ

۱. کومار، کریشن. روشهای پژوهش در کتابداری و اطلاع‌رسانی. ترجمه: فاطمه رهادوست با همکاری فریبرز خسروی. تهران: کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران. ۱۳۷۲. ص. ۳۷۹-۳۸۵.
۲. میرشسی، شهرزاد. «قانون برادفورد و کتابشناسی». فصلنامه کتاب، ۲ (تابستان، پاییز - زمستان، ۱۳۶۹): ص. ۲۹۰-۳۲۴.
۳. ایران. وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی. اداره کل مطبوعات و نشریات. کتابنامه فهرست کتب منتشره. تهران: وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی. اداره کل مطبوعات و نشریات، ۱۳۶۵ - ۱۳۷۰.
۴. «تازه‌های کتاب». نشر دانش، ۱۳۶۵ - ۱۳۷۰.
۵. صدرالحفاظی، مریم: آقابخشی، علی. کتابشناسی کتابشناسی‌ها: موضوعی و عمومی. تهران: مرکز اطلاعات و مدارک علمی، ۱۳۷۲. ص. ۱۲۹ - ۲۴۵.
۶. بربومند، فیروزه. راهنمای تدوین کتابشناسی. تهران: سازمان مدارک فرهنگی انقلاب اسلامی، ۱۳۶۸. ص. ۴۹ - ۵۳.
۷. خژی، عباس. آئین گزارش‌نویسی. تهران: دبیرخانه هیأت امنای کتابخانه‌های عمومی کشور، ۱۳۷۱.